

VILLA-hankkeen opintomatka Norjaan

13.-16.9.2022

19 innokasta matkalaista odotti enemmän ja vähemmän huolestuneena Hki-Vantaan lentoasemalla, kun Osloon lähtevän lentokoneemme takaoven pulttia korjattiin. Onneksi vika huomattiin ennen starttia! Tunti vain, ja niin päästiin matkaan. Koko jengi oli paikoillaan koneessa- paitsi se yksi, joka joutui jäämään kotiin puintihommiin.

Pientä kiirettä oli havaittavissa loppupäivän kulussa, koska ohjelma oli tiukka ja runsas. Mutta niin vain ehdittiin heti kättelyssä nauttia herkullinen lounas upeassa Nedre Foss Gårdissa ennen kuin hurahutimme Osloon keskustaan Oslo Met Universityyn tapaamaan Ingun Grimstad Kleppeä ja Tone Skårdal Tobiassonia, jotka ovat olleet monessa villa- ja tekstiilihankkeessa mukana. Tutkijatiiminsä kanssa he ovat käsitelleet villaa monesta eri näkökulmasta, ja kiteytyksenä voisi olla heidän viimeisimmän kirjansa (Local, slow and sustainable fashion) alaotsikko: Villa muutoksen materiaalina. Aiheesta syntyi vilkasta keskustelua, ja saimme heti matkan alkuun paljon uutta pohdiskeltavaa.

Oslo Metistä matkamme jatkui Norsk Folkemuseumiin, missä meille oli järjestetty yksityisesittely museoamanuenssi Kari Anne Pedersenin ja poikansa johdolla. Villamatkalaiset olivat haltioissaan erilaisista villateksteileistä, joista meille oli koottu aivan erityinen tietopaketti kierroksen kanssa. Unohtumaton ilta museossa!

Pikaisen hotelliin majoittumisen jälkeen meitä odotti vielä yllätysillallinen Cafe Cathedralissa. Kyllä oli hyvä mennä nukkumaan pikku masut pullollaan.

Toisena matkapäivänä starttasimme heti aamiaisen jälkeen kohti Heddalin sauvakirkkoa, jota ihailimme upeassa auringonpaisteessa. Opas, lammastilan poika hänkin, kertoi kirkon historiasta, ja me ihastelimme vanhaa kirkkoa ja sen ikaikaisia rakenteita.

Ja matka jatkui taas eteenpäin: seuraava kohteemme oli Tjønnås Økogård Saulandissa. Alue liittyy kiinteästi yhden norjalaisen alkuperäisrodun, Grå Trøndesaun pelastamiseen. Tilalla kasvatettiinkin juuri tuota harvinaista rotua. Lampaat olivat alhaalla laitumella, ja ihailimme niitä vähän kauempaa. Matka tilalle olikin melkoisen jännittävä mutkaista tietä pitkin, mutta niin vaan huippukuskimme Stig hoiti meidät turvallisesti ylös asti – ja myös alas. Tällä tilalla emäntämme Jørunn toivotti meidät tervetulleeksi lounaspöytään huilunsoitolla ja kertoi tilan historiasta lounaan aikana. Tarjolla oli lammasta monessa perinteisessä muodossa.

Perinteitä kunnioittaen oli rakennettu myös tilan uusi rakennus, jossa voi yöpyä yhden tai useamman yön. Tilan taitava isäntä oli rakentanut itse perinteisen hirsirakennuksen, josta löytyi yösijat (ja vällyt!) 12 hengelle – ja sauna. Ihania perinteisiä kaappisänkyjä, mihin sai piiloutua verhojen taakse. Ja mitä upeita maalauksia ovissa ja seinillä olikaan, kauneutta joka puolella. Tämän paikan kauneuden jakaminen olikin emännän johtoajatuksena tilan kehittämisessä: hän halusi tarjota myös vieraille mahdollisuuden nauttia tästä ainutlaatuisesta paikasta upean luonnon keskellä.

Ja matka jatkui, seuraavana etappina Telespinn-kehräämö suloisine mohairvuohineen ja ystävällisine kehrääjineen. Kehräämön hengetär Björg esitteli meille tilat ja toiminnot sekä ihanan myymälän. Aika moni meistä lupasi tulla takaisin harjoittelemaan. Björg kertoikin, että heillä on ollut paljon harjoittelijoita, sillä hänkin haluaa jakaa villan ja paikan kauneuden kaikkien halukkaiden kanssa. Mikä asenne! Nautimme vielä hyvät kahvit kahvilassa, joka oli, missäs muualla kuin vuohinavetassa. Vuohet olivat siis laitumella..

Vielä ehdittiin tutustua päivän päätteeksi Kjetil Midtgarden Vaagenin uuteen, hirsielementeistä rakennettuun lampolaan Raulandissa.

Lampolassa on käytössä reuhäkit, jotka menevät automaattisesti kasaan rehun vähentyessä. Lampolassa oli ritilälattiat ja todella siistiä. Hirsirakentamiseen saa Norjassa tukea. Tilan isäntäväki käy ulkopuolella töissä, joten lampola oli rakennettu mahdollisimman helppotoimiseksi. Ja ne lampaat laidunsivat tien toisella puolella, järven rannalla. Kaiken kruunasi tiellä kulkeva säkkipillin soittaja, joka oli kuulemma lampurin alivuokralainen. Tunnelma syksyisessä kuulaassa illassa oli lumoava!

Lisätietoa ja kuvia lampolasta:

<http://www.trefokus.no/treveilederen/referanser/sauefjos-i-heltreelementer--kjetil-midtgarden-vaagen -rauland>

<https://www.felleskjopet.no/alle-artikler/alle-artikler-fra-samvirke/bygde-nytt-sauefjoes-i-tre-med-storbingeloeysing/>

Matka jatkui Raulands Akademiin, jossa illallisen jälkeen oli hyvä mennä unten maille. Aamulla, runsaan aamiaisen jälkeen meille oli järjestetty oppilaitoksen esittely. Akademiassa on tarjolla eriasteista opetusta, niin ammattiopintoja kuin Kaakkois-Norjan Yliopiston (Universitetet i Sørøst Norge) opetusta. Ja oppiaineita perinnerakentamisesta erilaisiin käsitöihin ja kansanmusiikkiin. Raulandissa on myös paljon ulkomaalaisia opiskelijoita. Esimerkiksi oppaamme Ingrid, jolla on norjalaiset sukujuuret, oli tullut USAsta opiskelemaan viulunsoittoa kymmenisen vuotta sitten, ja jäänyt sille tielleen.

Tekstiililuokassa akatemian tekstiiliopettaja Eli Wendelbo esitteli hanketta, jossa oppilaitos oli tehnyt yhteistyötä Viljandin tekstiiliakatemian kanssa. Yhdessä nämä oppilaitokset sekä kaksi kehräämöö (Norjassa ja Virossa) tutkivat alkuperäisrotujen karkeahkon villan hyödyntämistä. Näimme monenlaisia koetilkkuja kudotuista kankaista, eri sidoksista ja eri jälkikäsittelyiden, esim vanuttamisen muutoksista kankaassa. Tästä projektista voi lukea lisää: <https://viljandi.ut.ee/en/projects>

Yhdessä akatemian kauniista uusvanhoista ulkorakennuksista sijaitsi paikallisten käsityöläisten myymälä. Opas varoitteli meitä, että tavarat saattavat olla vähissä hyvin sujuneiden syysmarkkinoiden jälkeen, mutta kyllä sieltä ihan kiitettävästi löytyi tuliaisreppuihin. Ja aivan ihania käsitöitä siellä oli, ei voi kuin ihailia sitä tarjontaa!

Raulands Högfjellshotellissa nautitun lounaan jälkeen matka jatkui halki henkeäsalpaavan kauniiden ylänkömaisemien kohti Golia. Olimme yli 1000 metrissä, missä tuuli oli kovaa. Maaruska hehkui ja aurinko paistoi. Lampaista ei näkynyt, ne oli viety alas tilojen läheisyyteen edellisellä viikolla. Muuten niitä olisikin joutunut väistelemään tiellä, kun tulevat kuulemma lämmittelemään auringon lämmittämälle asfaltille iltaisin.

Ennen Goliin saapumista saimme vielä vierailla lammastilalla, missä kasvatettiin norsk hvit -rotua. Tilan vanha isäntä kertoili lampaista ja esitteli lampolan rakenteita. Ritiälättä oli täälläkin. Tilalla oli myös käytössä erilaisia Gps-pantoja lampailla.

Lopulta sitten valkeni viimeinen matkapäivä, ja aamiaisen jälkeen suuntasimme Norturan teurastamolle ja villa-asemalle. Tämä oli tavallaan opintomatkamme pääkohde, koska lajittelua ja logistiikkaahan olimme tulleet oppimaan. Villa-aseman päällikkö Terje Bakken kertoi meille ensin pääpiirteittäin laitoksen toiminnasta. Sitten siirryimme teurastamon puolelle suojavaatteissa, ja siellä ihmettelimme linjan äärellä kuinka jouhevasti kerintä sujui. Teuraat keritään siis teurastuksen jälkeen, ne kulkevat linjalla keritsijöiden (6-8) ohii. Eläinten alapuolella kulkee hihna, ja kunkin eläimen villat putoavat juuri sen eläimen alapuolella kulkevaan loossiin, ja lopulta villa-asemalle paineilmaputkea pitkin. Näytöltä pystytään seuraamaan jokaisen yksilön villojen kulkua.

Norjassa valtio tukee villan tuotantoa n.5 eur/kg. Villa-asema maksaa lisäksi euron verran tukisumman päälle. Tukea maksetaan villan laadun ja rodun mukaan. Sen vuoksi villan luokittelu on tärkeää, ja luokittelijan koulutus kestää 2-3 vuotta. Norjalainen oppaamme Siv Heia Uldal on lajittelijoiden kouluttaja, meillä oli siis erinomainen villa-asiantuntija oppaanamme!

Koko villaketju on hyvin organisoitu, ja ketjua on kehitetty 1950-luvulta lähtien, kuten isäntämme painotti. Teuraat keritään teurastamolla ja villat lajitellaan samantien. Tiloilla kerittävien lampaiden villat puolestaan pakataan säkkeihin, kunkin fleecen väliin laitetaan sanomalehti erottamaan eri eläinten fleecet. Säkit merkitään

ja tietyn alueen lampureiden (esim. kerhon) villasäkit kerätään yhteen paikkaan, mistä villa-aseman rekka noutaa ne aseman ilmoittamana ajankohtana. Kerho saa villa-asemalta korvauksen villojen varastoinnista.

Olimme todella vaikuttuneita systeemin toimivuudesta ja muutenkin koko villaketjusta Norjassa. Nyt pitää soveltaa sieltä poimittuja ajatuksia käytäntöön täällä, mutta ottaen huomioon sen, että Suomen lammas- ja villamäärät ovat n. 10-osa Norjan määristä!

Mutta lajitteluoppaan nyrkkisääntö hyvästä villankorjuuketjusta toimii meilläkin:

**Kerintääjankohta – kerintä – lajittelu – pakkaaminen – varastointi – merkintä -
toimitus**

Matkalla Gardemoeniin saimme vielä ihaila upeita maisemia King's View -nimisessä näköalapaikassa, missä nostimme maljan hyvin onnistuneelle reissulle ja huippuporukalle. Pala sydämestä jäi matkalaisilta Norjaan. Onneksi valokuvien avulla voi palata niihin maisemiin, kunnes seuraava Norjan matka toteutuu 😊.

